

Barnets bästa utifrån olika perspektiv

Daria Perepelova

Luleå tekniska universitet

C- uppsats

Rättsvetenskap

Institutionen för Industriell ekonomi och samhällsvetenskap

Avdelningen för Samhällsvetenskap

Barnets bästa utifrån olika perspektiv

*The children of any nation are its future.
A country, a movement, a people that
does not value its youth and children
does not deserve its future.*

Oliver Tambo

Förord

Jag vill tacka avdelningen för rättsvetenskap och dess lärare för en god vägledning, kompetens och visad respekt under min studietid.

Abstrakt

Declaration on the Right of a Child which has a concept about child's best has got a large response in many countries. The document has been ratified by almost all world states except USA and Somalia and thereby the idea about child's best and child's rights got legislative support. The rapport's goal is an investigation of the meaning of the child's best, how child's best is seen from different international and national perspectives, what courts consider to child's best and how child's perspective interprets. Law method is used in the rapport and comparison between definitions of the child's best in Sweden and Russia. Why do Swedish children have fine toys and Russian orphanage children have to survive on 0,6 pence a day? The most important is not that the countries have been ratified the Convention, but how the document have been incorporated in national legislative. "Child's best" as it is used in Swedish legislative is a better definition than "child's interests" that are in original version of the Convention and in Russian legislative.

Sammanfattning

Barnkonvention som präglas av idén om barnets bästa har fått stort gensvar i många länder. Dokumentet har ratificerats av alla världens stater utom USA och Somalia och därmed fick idén om barnets bästa och barnets rättigheter rättens stöd. Syftet med uppsatsen är en granskning av vad barnets bästa innebär, hur barnets bästa ses utifrån olika internationella och nationella perspektiv, vad domstolarna anser med barnets bästa och hur barnperspektivet tolkas. I arbetet användes juridisk metod och en jämförelse av begreppet barnets bästa i Sverige och Ryssland. Varför har svenska barn fina leksaker samtidigt som ryska barnhemsbarn får klara sig på 80 öre per dag? Det viktigaste är inte att länderna ratificerat barnkonventionen utan hur den införlivats i nationella lagstiftningen. "Barnets bästa" som används i svensk lagstiftningen är en bättre definition än barnets intresse som finns i originaltexten i barnkonventionen och i ryska lagstiftningen.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 Syfte	2
1.2 Metod	2
1.3 Avgränsning	2
2. HISTORISK ASPEKT	3
2.1 Inledning	3
2.2 1734 års lag	3
2.3 Barnlagstiftningen	3
2.4 Barnavårdslagstiftningen	6
2.5 Barnkonventionen	7
3. BARNETS BÄSTA UTIFRÅN ...	11
3.1 det internationella perspektivet	11
3.2 internationella frivilliga organisationer	12
3.3 Barnperspektivet	13
3.4 Regeringens perspektiv	14
3.4.1. Föräldrabalken	15
3.4.2. Socialtjänstlagen	16
3.4.3. Lagen om vård av unga	16
3.4.4. Utlänningslagen	16
3.5 Domstolarnas perspektiv	18
4. BARNETS BÄSTA I RYSSLAND	20
4.1. Barnets rättigheter i Ryssland	20
4.2 Jämförelse av begreppet "barnets bästa" i Ryssland och Sverige	21
5. ANALYS/DISKUSSION	23
Källförteckning	25

1. Inledning

De allra flesta barn i Sverige har det bra. De är bland de fysiskt friskaste i världen, spädbarnsdödligheten är mycket låg och olycksfallen ibland barn minskar. Samhällets ambition att fördela välfärden så att alla får del av den har varit framgångsrik. Det har betytt mycket för alla barn och särskilt för dem som haft det sämst. Det är därför viktigt att den generella välfärdspolitiken utvecklas vidare.

Vårt samhälle är mer barnfokuserat än tidigare. För varje generation kommer barnen närmare sina föräldrar och vi ser i dag en större trygghet och öppenhet hos barn jämfört med tidigare generationer. Barn är inte bara öppnare, de busar och vågar mer. De har mer kontakt med sina pappor än vad tidigare generationer hade. Småbarnsföräldrars liv kretsar ofta kring barnen och deras behov. ”Majoriteten av barn och unga, 80–85 procent, uppger också själva när de tillfrågas, att de mår bra psykiskt och fysiskt och att de trivs med livet”, skriver Barnombudsmannen.¹

För tonåringar är bilden något mer splittrad även om de flesta tonåringar mår bra och har det bra. Det har förmodligen aldrig funnits så många kompetenta och omvärldsorienterade tonåringar som i dag. Tre fjärdedelar av alla barn mellan 0–17 år, bor med båda sina föräldrar.

De ensamstående föräldrarna blir dock fler. Det finns också nya familjebildningar och deras antal ökar men de är fortfarande få. Fler föräldrar än tidigare separerar. En tredjedel av alla 17-åringar har erfarenhet av det.² Det finns andra problem också – fattiga familjer, en del asylsökande med barn utvisas ur landet, misshandel i familjer, sexuella övergrepp och många andra problem. Men i stort sett mår barn i Sverige bra.

På senaste tiden har det i massmedia rapporterats om resultat från olika undersökningar rörande barn, familjer, barnens hälsa och dyl. Bland annat kan nämnas en undersökning gjord av Rädda barnen som visade att Sverige är det bästa landet i världen för mammor och det land där barnets rättigheter respekteras bäst.³ Barnkonventionen ratificerades i Sverige år 1990 och införlivades så småningom i den svenska nationella lagstiftningen. Den viktigaste aspekten i Barnkonventionen är accent på barnets bästa. Det är barnets bästa som skall sättas i främsta rummet och bli avgörande vid alla beslut rörande barn. Förmodligen är det konventionen och dess införlivande i svensk lagstiftning gör att barn mår bra i Sverige. Men varför fungerar den inte så bra i andra länder. Författaren av uppsatsen är ursprungligen från Ryssland som också anslutit sig till Barnkonventionen och försöker införliva barnkonventionens grundsatser i den ryska lagstiftningen, men förhållandena kring ryska barn är ofta hemska. Vad kan det bero på - det är detta arbetet försöker utreda.

---

¹ *Barndom pågår*, rapport från barnens myndighet, BO, 2000

² SOU 2000:77

³ *Mammor i Sverige har det bäst i världen*, Metro, International – Sverige, från 2008-05-06 11:28

1.1 Syfte

Syfte med denna uppsats är att utreda vad begreppet barnets bästa har för innebörd i olika internationella och nationella perspektiv och ett försök att besvara frågan om hur man kom fram till begreppet barnets bästa, varför begreppet har olika meningar och definitioner, vilken definitioner är den bästa.

1.2 Metod

I uppsatsen används traditionell juridisk metod, vilket innebär att lag, förarbetena, rättsfall och praxis används. Dessutom används här en komparativ studie vilken jämför definitionen av begreppet barnets bästa i Sverige och Ryssland.

1.3 Avgränsning

Uppsatsen är tänkt att avgränsas till de grundläggande lagar i vilka barnets bästa bör beaktas. Dessa lagar blir de som rör vårdnad, boende och umgänge i 6 kap. Föräldrabalken, Socialtjänstlagen, Lagen om vård av unga, Utlänningslag och Barnkonventionen. Rättspraxisen avgränsas därmed med ett exempel tillhörande varje del.

2. Historisk aspekt

2.1 Inledning

Lång tillbaka i tiden var mannens makt mycket stark. Fadern kunde bestämma över många saker och i synnerligen över barnens liv och död. Under 1700- och 1800-talen blev detta bruk så småningom förbjudet, men mannens bestämmanderätt förblev mycket stark. Mannen var familjeförsörjare i det bondesamhälle som styrde då. Under senare delen av 1800-talet kom industrialismens frammarsch att påverka familjen.⁴ Man började använda barn i industri, skorstens- och gruvarbete, arbete på större gårdar mot betalning. För att göra barn lydiga var användandet av barnaga omfattande.

Efter andra världskriget bibringade industrialismen sina resultat i form av det materiella välståndet. För att kunna jobba fick föräldrarna möjlighet att lämna barnen på daghem istället för att lämna barnen till anhöriga och släktingar, alla barn fick gå till skolan, dessutom utvecklades det nuvarande sociala bidragssystemet så att föräldrar fick möjlighet att vara lediga för att ta hand om sina barn. Men dessa förändringar inte enbart varit till barnets bästa, de hade indirekt negativa följder också – inflytningen till storstäder ökade, barnets kontakt med släktingar försvagades och skilsmässor blev vanligare eftersom kvinnor blev mera självständiga. Men samtidigt ökade förståelsen bland barnpsykologer, regeringsorganen och medborgarna om barnets behov och om barnets rättigheter som självständiga individer.

2.2 1734 års lag

1734 antog riksdagen den lag som heter Sveriges rikes lag. 1734 års lag är den första lag i världen som antagits av en riksdag. Bestämmelserna om barnen hade två huvudriktningar - ekonomisk inriktning samt vem som skulle "förestå" sina barn efter skilsmässa. Uppmärksammas skall uppdelningen mellan "äkt" och "oäkt" barn. De sistnämnda hade ingen rätt att arva efter föräldrar fast de berövades inte rätten att bli uppfostrade och försörjda tills de blev myndiga eller de själv kunde försörja sig (8 kap. 7§ ärvdabalken). Vidare utformade den här åtskillnaden mellan "äkt" i "oäkt" barn två olika lagar.

2.3 Barnlagstiftningen

Under åren 1917 (lagen om barn utom äktenskap) -1920 (lagen om barn i äktenskap) fick Sverige sin egentliga barnlagstiftning. Det är då uttrycket vårdnad kom att användas i lagen och därmed uteslutades sådana ord som "föräldramakt" och "föräldramyndighet".⁵ Dessa lagar var ett först steg mot den uppfattning om föräldrarnas ansvar för barnets behov och skyldighet att "ägna sina barn den omsorg som barnen behöver".⁶ Även för "oäkt" barn ändrades

---

⁴ Ewerlöf Göran, Sverne Tor, *Barnets bästa: om föräldrars och samhällets ansvar*, Publica, 1993, s.14

⁵ Ibid., 16

⁶ Ibid., 16

inställning till det positiva - barnen fick rätt att ärva efter sin mor, reglerna om fastställandet av faderskap och underhållsskyldighet blev införda samt bestämmelser om barnavårdsman. Med andra ord förbättrades förhållandena för utomäktenskapliga barn väsentligt.

År 1949 utfärdades FB och trädde i kraft den 1 januari 1950⁷. FB blev inte bara en sammanställning av gamla lagar utan ledde under årens lopp till en rad förändringar - metoderna för att fastställandet av faderskapet blev bättre, "oäkta" barn jämställdes med de "äkta", adoptionen förstärktes, regler om gemensam vårdnad förbättrades, myndighetsåldern sänktes till 18 år.⁸

År 1976 genomfördes en ny reform av FB som innebar att föräldrar fick gemensam vårdnad efter skilsmässa. Ordet "föräldrarna" har bytts till "vårdnadshavare". År 1977 tillsattes en utredning⁹ som hade till syfte att förstärka barnens rättsliga ställning. Utredningens första betänkande innehöll ett uttryckligt förbud mot aga, som infördes i FB den 1 juli 1979. I sitt andra delbetänkande föreslog utredningen omfattande förändringar i reglerna om vårdnad, umgänge och överlämnande av barn.¹⁰ Därutöver bearbetades hela regelsystemet i 7 kap. FB om underhållsskyldighet mellan föräldrar och barn år 1978.¹¹

En genomgripande reform av vårdnadsreglerna i 6 kap. FB genomfördes år 1983 och nya regler i 21 kap. FB om verkställighet av avgöranden om vårdnad och umgänge m.m. tillkom.¹²

I januari 1989 introducerades ett nytt begrepp - samarbetssamtal (5 kap.3§ 1st.SoL 2001:453) vars innebörd klargjordes genom proposition¹³ om vårdnad och umgänge samt lagstiftningen som trädde i kraft den 1 mars 1991. Kommunerna var nu tvungna att erbjuda samarbetssamtal till föräldrar som var oeniga i frågor om vårdnad, umgänge och boende och rätten kunde i mål om vårdnad och umgänge initiera sådana samtal (6 kap. 18§ FB). Innebörden av gemensam vårdnad har vidgats (6 kap.4-6§§ FB), en särskild regel om att rätten vid avgörandet av vad som i vårdnadshänseende är bäst för barnet skall fästa avseende "särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna" (6 kap.2a§ FB) och införandet av en regel om att vårdnadshavaren skall lämna sådana upplysningar om barnet som skall främja umgänget (6 kap.15§).¹⁴

Under året 1993 aktualiserades frågor om ändring av regeln om umgänge med barn i 6 kap.15§ FB, frågan om olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden (6 kap. FB), vårdnadshavares skadeståndsansvar gentemot tredje man vid bristande tillsyn av barnet.¹⁵ Dessutom infördes år 1994 en del ändringar angående förmynderskapsregler.¹⁶

---

⁷ SOU 1946:49, prop. 1949:93, 1LU 1949:34

⁸ År 1974 blev den nuvarande myndighetsåldern införd, åren 1969-1974 var denna ålder 20 och dessförinnan 21.

⁹ SOU 1978:10

¹⁰ SOU 1979:63

¹¹ Prop. 1978/79:12

¹² Prop. 1981/82:168, LU 1982/83:17

¹³ Prop. 1990/91:8, 1990/91: LU 13

¹⁴ Saldeen Åke, *Barn- och föräldrarätt*, Justus förlag, 2005, s.140

¹⁵ SFS 1993:1432, prop. 1993/94:57

¹⁶ SFS 1994:1433, prop. 1993/94:251, SOU 1988:40

Viktigt att nämna är att år 1995 infördes i FB 4 kap om adoption, samt i 6 kap. regler syftande till att ett barns egen vilja skall tillmätas större betydelse än tidigare när det gäller frågor om adoption, vårdnad och umgänge; lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1996.¹⁷

"Vårdnadstvistutredningen" avlämnade sitt betänkande *Vårdnad boende umgänge*¹⁸ vilken ledde till en reform av lagstiftningen år 1998.¹⁹ Reformen hade till syfte att främja amförståndslösningar samt ge en ökad användning av gemensam vårdnad genom att skapa en möjlighet att träffa ett skriftligt avtal som skulle vara godkänt av socialnämnden och detta skulle likställas med lagakraftvunnet domstolsavgörande. Dessutom gav lagstiftningen ökade möjligheter för domstolen att besluta om gemensam vårdnad och umgänge samt boende vid gemensam vårdnad.²⁰

Reformen 1998 om vårdnad, boende och umgänge utvärderades år 2002 av vårdnadskommitté. Kommittén skulle särskilt undersöka hur socialnämnderna har klarat av sina nya arbetsuppgifter, vad reformen har inneburit för strävandena att föra bort vårdnadsfrågor från domstolarna och underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt komma överens, hur de nya reglerna om gemensam vårdnad och boende tillämpades och vilka följder reformen i denna del har fått, samt verkställighetslagen i 21 kap. FB.²¹

Kommittén överlämnade den 1 juli 2005 sitt betänkande *Vårdnad-Boende-Umgänge*. Barnets bästa, föräldrars ansvar, Del A och B²². Betänkandets uppgift var att återigen utvärdera 1998 års reform. Givetvis skall barnets bästa stå i centrum, men det förekom en del kritik mot att det ibland mera verkar som att föräldrars intressen står framför barnets sådana. Ofta det som var bra för föräldrar räknades som barnets bästa. Därför föreslog kommittén att barnets bästa skulle tydliggöras genom att ändra 6 kap. 2 a § första stycket FB genom lag (2006:258) om ändring och så var fallet. Ändringar avsedde:

tidigare lydelse

Barnets bästa skall *komma i främsta rummet vid avgörande enligt detta kapitel av alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge.*

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. *Risken* för att barnet utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa *skall beaktas.*

nuvarande lydelse

Barnets bästa skall *vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.*

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid - *risken* för att barnet *eller någon annan i familjen* utsätts för övergrepp *eller att barnet olovligen* förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, *och*

- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna.

Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

¹⁷ SFS 1995:1242, prop.1994/95:224

¹⁸ SOU 1995:79

¹⁹ SFS 1998:319, prop. 1997/98:7, lagutskottets betänkande 1997/98:LU12

²⁰ Saldeen Åke, *Barn- och föräldrarätt*, 2005, s.143

²¹ Socialstyrelsens hemsida (<http://www.sos.se/fulltext/111/2003-111-1/Kap8.htm>)

²² SOU 2005:43

Ordvalet "komma i främsta rummet" kan ses som lite uttunnat och otydlig och därför ändrades det till "vara avgörande" som har en nyans av bestämdhet. Ändringens mål var att tydliggöra barnperspektivet, samt att barnets bästa skulle få grundläggande betydelse vid bedömningen utifrån just barnperspektivet, inte föräldrarnas; och även barnet fick rätt att komma till tals och kunde därigenom påverka sin situation.

2.4 Barnavårdslagstiftningen

Under de sista decennierna av 1800-talet då arbetslöshet, alkoholmissbruk, svält och trångboddhet var realiteter för många barn illa. De eländiga förhållanden som rådde för fosterbarn (änglabarn) och barn under 1800-talet uppmärksammades av statsmakterna och resulterade i den första barnavårdslagstiftningen år 1902 som omfattades av två lagar – den ena gällde kontroll av fosterbarnsvården, den andra – *Lag angående vanartade och sedligt avseende försummade barn*. I den sistnämnda lagen fanns bestämmelser om förmaning av föräldrar, varning och aga av barnet, samt uppsikt över barnet och hemmet, möjlighet att omhänderta barnet om föräldrarna inte kunde ta hand om barnet.²³ Lagens syfte var att genom inrättande av kommunala barnavårdsnämnder, fattigvårdsstyrelsen och fosterbarnsnämnden förhindra vanart och sedlig försummelse. Nämnderna fick rätt att förmana, övervaka och aga barnen, samt i svårartade fall skilja barnen från föräldrarna för placering på barn- eller fosterhem, om barnet var sedligt försummat, eller på skyddshem om det var vanartat.²⁴ Problemet var att det inte fanns några tydliga definitioner för begreppet vanart och det var barnavårdsnämnden eller skolråd som skulle avgöra om barnet var vanartat. Detta ledde till en ny lagstiftning år 1924, då barnavårdslagen uppkom. I förarbetena till lagen diskuterades brister i organisationen, de som hade relevanta problem visste inte vart och vem man skulle vända sig till. Dessutom tillämpades lagen inte på den sätt den borde och nådde inte alla barn som befann sig i missförhållanden och därför behövdes samhällets hjälp och åtgärder. 1924-års lag syftade till centralisering av de ansvariga organisationerna och mer enhetliga och planmässiga linjer i barnavården eftersträvades.²⁵ Landets kommuner inrättade barnavårdsnämnder där präst och, där så möjligt, läkare borde vara ledamöter av nämnden, även representanter för fattigvårdsstyrelsen borde väljas in samt att kvinnan icke skulle saknas bland ledamöterna.²⁶ Dessutom höjdes åldergränsen för barnen från 16 till 18 år.

År 1960 ersattes de gamla lagarna med en ny lag om samhällets vård av barn och ungdom. Förslag att inrätta tydliga regler och bestämmelser om samhällets skyldigheter att ingripa när barnen för illa mötte en stark kritik och inledde långa debatter och fördröjde förarbetena. Resultatet blev ett lagförslag vilket, såsom lagrådet självt framhåller, företer väsentligt mindre avvikelser från gällande barnavårdslag än vad kommitténs förslag gjorde.²⁷ Men det var just i detta förarbete att man började se barnet, och dess rättigheter börjar så småningom få uppmärksamhet. Viss lagstiftning visade på detta - barnets talerätt i 19§, barnets rätt till biträde 20§, rätt till god vård och fostran för omhändertagna barn samt rätt till den utbildning barnets personliga förutsättningar och övriga omständigheter påkallar 35§.²⁸ Så, om tidigare accenten låg i

²³ Ewerlöf, Göran, *Barnets bästa*, s.19

²⁴ Förslag till forskning i stads- och kommunhistoria,

<http://www.karlstad.se/ku/arkiv/F%C3%B6rslag%20till%20forskning%20i%20stads%20och%20kommunhistoria.pdf>

²⁵ Prop 1924:150, s.40

²⁶ Ibid., 59

²⁷ Prop. 1959/60:10, s.418

²⁸ Prop. 1959/60:10

myndigheternas, statsmakternas ansvar för barn, nu lades framtoning på barnets rättigheter och barnets skydd.

Den 1 januari 1982 trädde två viktiga lagar i kraft - Socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Syftet med SoL var bl.a. att dåvarande barnavårdslag, nykterhetsvårdslag och socialhjälpslag samt barnomsorgslag skulle ersättas av en ny socialtjänstlag, som var gemensam för hela vårdområdet.²⁹ Det skulle bli socialnämnden som förvaltade den sociala verksamheten. Huvuddraget i SoL var att socialnämndens insatser skulle genomföras tillsammans med den enskilde. En ny socialtjänstlag trädde i kraft den 1 januari 2002 där hänsyn togs till vad barnets bästa kräver. Motivering till införandet av bestämmelserna om barnets bästa i 1 kap.2 § var en följd av de krav som FN:s barnkonvention innehåller, där ett barnperspektiv som tidigare saknades i socialtjänstlagen infördes. Principen om barnets bästa var väl förankrad i all lagstiftning som rör barn men har tidigare inte kommit till tydligt uttryck i socialtjänstlagen. Enligt bestämmelsen skall, när åtgärder rör barn, särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Den nya bestämmelsen svarar mot innehållet i artikel 3 i barnkonventionen.³⁰ Genom åren har lagen ändrats ett flertal gånger, nya bestämmelser har tillkommit och andra har upphört att gälla. Enligt SoL är det kommunen som har det största ansvaret för att barn och ungdomar inom kommunerna får möjlighet att växa upp och utvecklas under trygga och goda förhållanden. Även år 2003 genomfördes några ändringar i SoL för att stärka barnets ställning. Viktigt att nämna är att insatser inom både SoL och LVU var mycket beroende på samhällets resurser. Vid minskade ekonomiska resurser försvåras arbetet för socialnämnderna och det återspeglas i barnens situation.³¹

Vidare har en ny LVU trätt i kraft den 1 juli 1990. LVU är en skyddslag för barn och ungdomar som inte kan få behövlig vård från vårdnadshavare. Lagen var inte perfekt och en del kritik riktades mot vissa punkter, bl.a. att tyngdpunkten i lagen mer hade kommit att ligga på att utreda och beskriva föräldrarnas tillkortakommanden än på att analysera vad som är bäst för barnet. Enligt direktiven skulle det därför tydligare framgå såväl att lagen är en skyddslag som att det är barnets bästa som är det primära.³² Socialtjänstens effektiva samarbete och den materiella välförhållanden i Sverige under den tiden har lett till utvecklingen av det sociala arbetet. Därför föreslog statsrådet Lars Engqvist med flera att redan i portalparagrafen till LVU skulle slås fast att barnets bästa skall vara avgörande vid alla beslut enligt lagen.³³ Genom lagen (2003:406) infördes in i portalparagrafens femte stycke till LVU att "vid beslut enligt denna lag skall vad som är bäst för den unge vara avgörande."³⁴

2.5 Barnkonventionen

Begreppet "barnets bästa" har funnits i internationella deklARATIONER sedan år 1924 när den första deklARATIONEN om barnets rättigheter antogs av Nationernas Förbund. Där står att "mänskligheten är skyldig barnen det bästa tänkbara". GenèveklARATIONEN från den 26 september 1924 anslår att det är en plikt för män och kvinnor i alla länder att försvara barns

---

²⁹ Prop. 1979/80:1

³⁰ Prop. 1996/97:124, s.167

³¹ Ewerlöf, Göran *Barnets bästa*, 2004, s.21

³² SOU 2000:77, s.13

³³ Ibid

³⁴ Lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

rättigheter. Den 24 oktober 1945 blev FN:s stadgar signerade och FN:s uppgift var att "återupprätta tron på de grundläggande mänskliga rättigheterna, på människans värdighet och värde och på allas lika rättigheter".³⁵ FN skulle främja universell respekt för och tillgodoseende av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla oavsett ras, kön, språk eller religion. På grund av all förödelse som följde efter andra världskriget bildade FN UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) för att hjälpa alla de barn som var på flykt. Målet för det nyetablerade UNICEF var att tillgodose barnens akuta behov av mat, tak över huvudet, kläder och hälsovård. År 1954 antogs FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Trots att deklarationen inte är lagbunden, uppmärksammas den i många länder. Den enda delen av deklarationen som hänvisar till barn är artikel 45 som säger att mödrar och barn har rätt till speciellt skydd och att alla barn, oavsett om de är födda inom eller utanför äktenskapet har samma rättigheter.

År 1959 antogs deklarationen om barns rättigheter. Deklarationen vädjar till föräldrar, enskilda män och kvinnor, frivilliga organisationer samt lokala och nationella myndigheter att erkänna barnets rättigheter och se till att de följs genom lagstiftning och andra metoder. Många av dagens grundläggande principer för att skydda barn tas upp i deklarationen. Att ha barnens bästa i åtanke tas upp, så väl som rätten till namn och nationalitet, rätten till näringsrik mat, bostad, hälsovård, rätten till lek, en grundläggande utbildning som är gratis samt skydd mot skadligt arbete. Det är i tredje artikeln där barnets bästa anses vara av högsta prioritet.

"Två nya överenskommelser antogs av FN:s generalförsamling den 16 december 1966 och blev del av den internationella överenskommelsen om mänskliga rättigheter. Artikel tre i överenskommelsen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter fokuserar på att beskydda barn från exploatering och artikel tolv säger att grundläggande utbildning måste vara gratis för alla. Artikel 24 i överenskommelsen om medborgerliga och politiska rättigheter belyser rätten för alla barn att registreras vid födseln och få ett namn. Den 23 mars trädde båda överenskommelserna i kraft. De nämns också i inledningsparagraferna i barnkonventionen".³⁶

Året 1978 uppstod en nödvändighet att skapa ett dokument om barns rättigheter som skulle vara lagligt bindande för alla regeringar. Det var Polens regering som föreslog utkast till barnkonventionen och nästa år tillsatte FN en arbetsgrupp som skulle bygga ut förslaget vidare.³⁷ Arbetet pågick till år 1989 när konventionen enhälligt antogs av generalförsamlingen.

Runtom i världen var problemet om barnets rättigheter mycket aktuellt och omdiskuterat och när FN år 1989 antog en konvention om barnets rättigheter fick detta en mycket stark och positiv respons från många länder.

Världstoppsmötet för barn hölls år 1990 där Deklarationen om barns överlevnad, skydd och utveckling skrevs under, där man även deklarerade att "världssamfundets strävan efter barns välbefinnande speglas i barnkonventionen. Barnkonventionen sätter en internationell standard hur man ska skydda barn mot försummelse, misshandel och exploatering, så väl som garantera dem deras grundläggande mänskliga rättigheter, inklusive överlevnad, utveckling och fullständigt deltagande i socialt och kulturellt liv, utbildning och annat som är nödvändigt

---

³⁵ Unicefs hemsida, www.unicef.se

³⁶ UNICEF, <http://www.unicef.se/barnkonventionen/kort-historik-over-barnkonventionen>

³⁷ Ibid.

för deras individuella utveckling. Deklarationen från världstoppmötet ber alla regeringar att så snabbt som möjligt ratificera och implementera barnkonventionen.”³⁸ Inom två år hade en majoritet av världens stater ratificerat konventionen och därmed bundit sig juridiskt för att genomföra den. I Sverige ratificerades den i juni 1990 och trädde sedan i kraft den 2 september 1990 och har underskrivits av 20 stater.

Flertal tillägg till barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 25 maj år 2000, bl.a. tilläggsprotokollet om barn i krig som försökte begränsa användandet av barn i krig och höja minimiåldern för rekryterandet till väpnade styrkor till 18 år. Ett annat dokument rörde trafficking av barn, barnprostitution och barnpornografi och innehöll detaljerade krav på att göra brott mot barns rättigheter kriminellt. Protokollet satt standard för förebyggande, skydd av offer och bestraffning av förövare, samt erbjuder ett ramverk för internationellt samarbete i dessa frågor. Båda tilläggsprotokollen trädde i kraft 2002.³⁹

I september 2000 hölls ett FN-toppmöte för att planera för nästa århundrade. Millenniedeklarationen som blev resultatet av mötet gav rekommendationer till alla världens ledare som skulle “ha en plikt mot alla världens människor, speciellt de mest sårbara och framförallt världens barn, som ju framtiden tillhör” att arbeta för utveckling, fred och mänskliga rättigheter. Deklarationen skrevs under av 189 länder och satte 2015 som mål för genomförandet av millenniemålen:

1. Utrota extrem fattigdom och hunger
2. Grundskoleutbildning för alla barn
3. Öka jämställdhet och stärka kvinnors ställning
4. Minska barnadödligheten
5. Minska mödradödligheten
6. Bekämpa hiv/aids och andra sjukdomar
7. Säkerställa en hållbar utveckling
8. Utveckla ett globalt utvecklingssamarbete.⁴⁰

År 2002 deltar drygt fyra hundra barn 4-18 år gamla från många länder i ett FN:s möte för barn om barn där barnen fick möjlighet att tala ut och komma fram till hur världen skall göras till en bättre plats. 13-åriga Gabriela Azurduy Arrieta från Bolivia och 17-åriga Audrey Cheynut från Monaco valdes att tala inför FN och presentera sitt budskap: ”En värld anpassad för oss”. Dessa två delegater fick möjlighet att komma till tals framför generalförsamlingen och detta möte resulterade i att 190 länder antog deklaration och en handlingsplan "A world fit for children" (världen som är anpassad för barn), vilkas viktiga uppgifter blev att främja ett hälsosamt liv, erbjuda kvalitativ utbildning för alla, skydda barn mot utnyttjande, exploatering och våld samt att bekämpa hiv och aids.

I slutet av 2005 hade totalt 192 regeringar tagit det viktiga steget och antagit Barnkonventionen. Endast Somalia, utan fungerande regering, och USA saknades på listan.⁴¹ Orsaken till ett så stort och omfattande gensvar låg i att barnets situation i världen hade fått mer och mer uppmärksamhet. Följder efter andra världskriget, barn som levde under pågående krig, fattigdom, diskriminering, kriminalisering och andra hemskheter återspeglades inte bara i politikernas kännedom om barnens situationer, utan även i en del av olika rapporter

---

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ The state of the world's children, 2006, s. 2

⁴¹ Konventionen om barnets rättigheter

(http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/extern_t_bk_sv/ud_manskilgarattigheter2006.pdf)

och studier. Barnkonventionen ger alla barn runtom i världen rättigheter som bör gälla i alla länder. Barnens rättigheter skall gälla oavsett kultur, religion, traditioner, kön och andra särdrag. Barnen har rätt att äta sig mätta, få tid att leka och ha möjlighet att säga sin mening i hemmet och samhället.⁴² Alla barn under 18 år omfattas av Barnkonventionen om de inte blir myndiga tidigare enligt den nationala lagstiftningen. Det är då den grundläggande principen om att barnets bästa skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn (art.3) kommer först till uttryck inte bara i politikernas huvud, utan i tryckt form på internationell nivå.

Viktigt att notera är att domstolar och andra myndigheter inte är formellt bundna av Barnkonventionen (det är ju en bindande överenskommelse mellan de stater som har ratificerat den), det är lagstiftaren som vid lagstiftningens utformning skall anpassa de nationella lagarna, rörande barn i överensstämmelse med konventionens artiklar.⁴³ Det är staten som skall vidta alla lämpliga åtgärder för att följa konventionen. Det spelar ingen roll vilken förvaltningsstruktur landet har eller vilka resurser som finns eller hur staten genomför konventionen, det är av betydelse hur genomförandet ligger i linje med konventionens principer. För att säkerställa barnets rättigheter krävs en kombination av åtgärder: lagstiftning, effektiva styrmedel, opinionsbildning och upplysning. Såväl domstolar och myndigheter som kommuner och landsting skall ta hänsyn till de rättigheter som fastslås i barnkonventionen. Det handlar dels om att beakta barnkonventionens intentioner i olika verksamheters beslut, dels om att tillämpa den lagstiftning som har förändrats i enlighet med barnkonventionens krav.⁴⁴

Kontroll av konventionens efterlevnad finns i form av en särskild kommitté för barnets rättigheter. Den består av tio experter, som skall verka i sin personliga kapacitet och inte som representanter för de stater som har nominerat dem (artikel 43).

De stater som anslutit sig till barnkonventionen skall rapportera till kommittén om åtgärder som har vidtagits för att genomföra barnkonventionen. Den första rapporten skall avläggas inom två år efter konventionens ikraftträdande för den berörda staten. Därefter rapporteras det vart femte år.

---

⁴² Ewerlöf, Göran, *Barnets bästa*, 2004, s.21

⁴³ Ibid. s.23

⁴⁴ Uppföljning av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige

3. Barnets bästa utifrån ...

3.1 det internationella perspektivet

Som nämnts tidigare är Barnkonventionen det viktigaste och väsentliga dokumentet som verkar på internationell nivå. Enligt art 3. skall barnets bästa stå i främsta rummet.

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Vad är barnets bästa utifrån internationella perspektivet? Detta kapitel är ett försök att utreda hur begreppet "barnets bästa" förstås inom transnationell rätt. Förståelse av begreppet är mycket viktigt uppgift för att påståendet skulle efterlevas på både för internationell och nationell nivå.

Författare till Barnkonventionen ville betona att barnets bästa skall stå framför alla andras intresse, men lyckades inte att ge någon tydlig definition till begreppet. Införande av begreppet "barnets bästa" påvisar författarens vilja att ge barnets intresse en företrädande roll framför andra intressen och att ge det en säkerhetsgaranti. Men artikeln grundar inte barnets rättigheter och skyldigheter. Det är andra artiklar som gör det (art. 1-41 i Del I). Det kan dock med visst fog hävdas att de rättigheter som Barnkonventionen stipulerar ger en ram för vad som skall förstås med barnets bästa.⁴⁵ I propositionen om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter föreslås att barnets rättigheter skall uppfattas som en allmängiltig norm och vara som en vägledning för domstolarna och vårdnadshavare vid bedömning vad är barnets bästa.⁴⁶ Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter kan tolkningen av barnets bästa begränsas av barnets rättigheter enligt barnkonventioner.⁴⁷ Johanna Schiratzki ser ett problem i sådan förståelse. För det första är barnets rättigheter inte heltäckande, för den andra - kan barnets bästa begränsas av barnets rättigheter.⁴⁸

"Varken samspelet mellan barnets bästa och barnets rättigheter, eller för den delen tolkningen av barnets bästa, diskuterades närmare under utarbetandet av Barnkonventionen. Två något motsägelsefulla orsaker till att dessa frågor inte var på dagordningen har presenterats. Den första skulle vara att man tog för givet vad barnets bästa är. Den andra var att det fanns ett egenvärde i att inte närmare definiera barnets bästa".⁴⁹ I sin avhandling kommer Schiratzki

---

⁴⁵ Schiratzki, Johanna, *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige - en rättsvetenskaplig undersökning*, Stockholm, 2000, s.55-56

⁴⁶ Ibid., 33

⁴⁷ Schiratzki, 2005, s.29

⁴⁸ Schiratzki, 2005, s.56

⁴⁹ Ibid., 55

fram till att barnets bästa skall ses som ett öppet koncept. Vid bedömning av vad är barnets bästa skall hänsyn tas till alla situationer, alla aspekter och omständigheter omkring barnet. Barnets bästa berör på traditioner, kultur, religion och andra sociala aspekter av det land barnet bor i. Det som anses bäst i muslimska länder ibland kan inte vara bäst för barn i Sverige (t.ex. slöja till flickor). Därför är det svårt att konstruera en tydlig definition av begreppet som skulle passa till alla länder och på alla områden.

3.2 internationella frivilliga organisationer

Bland alla framgångsrika internationella organisationer som hjälper barn är det två som är omfattande och vidsträckta - Rädda barnen (som ingår i alliansen Save the Children) och Röda korset (som ingår i alliansen Red Cross). Båda organisationer verkar i ett stort antal länder och gör ett omfattande arbete och ger hjälp till alla utsatta barn. Rädda barnen grundades år 1932 och arbetar nu i mer än 120 länder med intentionen är att skapa långsiktiga, positiva ändringar för barn i nöd. Rädda Barnen kan inte ensam förbättra barns livsvillkor. När det gäller att förverkliga barnets rättigheter spelar alla en roll: internationella organ, stater och kommuner med institutioner på olika nivåer, näringsliv, media samt frivilligorganisationer. Den främsta rollen spelar oftast familjen. Rädda Barnens arbete är inriktat på att påverka alla dessa samhällsinstitutioner och de barn och vuxna som är del av dem. Organisationen vänder sig till dem i deras arbete för att skapa förutsättningar för varaktiga förbättringar av barns villkor. Det är hos dessa samhällsinstitutioner vi mäter resultatet av vårt arbete i form av förbättrade beslut och beteenden.

Rädda Barnen kämpar för att förverkliga målen i Barnkonventionen – både i Sverige och i världen. Arbetet är inriktat på att påverka och förändra samhället för barnets bästa. Arbetet syftar i första hand till varaktiga förbättringar för barn i utsatta situationer. Rädda Barnen arbetar tillsammans med barn och unga. Organisationen betonar särskilt föräldrars, andra vårdnadshavares och myndigheters ansvar för barnet och barnets livsvillkor.

Röda Korset är en annan världsomspännande organisation som arbetar med humanitärt hjälparbete. Deras mål är att lindra och förhindra mänskligt lidande, oavsett vem det drabbar och hur det än uppstår. Röda Korset finns i nästan hela världen, med 185 föreningar i lika många länder. I muslimska länder finns Röda Halvmånen, båda är delar av samma organisation. Allt deras arbete utgår från Barnkonventionens fyra grundläggande principer:

Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet.
Varje barn har rätt att överleva och utvecklas.
Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det.⁵⁰

Utom principen om barnets bästa har alla andra principer ett starkt samband med barnets rättigheter. Men täcker dessa rättigheter begreppet "barnets bästa" helt? Som nämnts ovanför kan man tolka begreppet "barnets bästa" med uppräknade av barnets rättigheter.

Viktigt att nämna att det finns en statlig myndighet – Sida som verkar på internationell nivå, men är en svensk myndighet.

---

⁵⁰ http://www.rb.se/NR/rdonlyres/459671B6-0141-43F9-9624-1B473D6C73F8/0/RB_AR_2006_final_webb.pdf

Sida, styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, är en statlig myndighet som lyder under Utrikesdepartamentet, UD. Liksom andra svenska myndigheter arbetar Sida självständigt inom de ramar som sätts upp av riksdag och regering, som beslutar om de ekonomiska ramarna, vilka länder Sverige - och därmed Sida - ska samarbeta med och vilken inriktning samarbetet ska ha. Sida bedriver en global verksamhet med huvudkontor i Sverige. Det totala personalantalet är ca 900 varav 190 arbetar på utlandsmyndigheter i 44 länder.⁵¹ Såsom andra internationella organisationen grundar Sida sitt arbete på barnkonventionens fyra principer: icke- diskriminering, barnets bästa, rätten att göra sin röst hörd och rätt till liv, överlevnad och utveckling. Sida arbetar med utveckling av barnrätten såväl i Sverige som i andra länder.

Att tillerkänna barn egna rättigheter innebär att attityden till barn och deras roll i samhället måste förändras. Sidans utvecklingssamarbete bidrar till denna förändring genom att synliggöra barnen och deras rättigheter och stödja insatser som stärker respekten för barnens rättigheter. Respekten för barn, deras rätt till delaktighet och medinflytande och till utbildning, omsorg och trygghet är en av det viktigaste del i Sidans verksamhet.

3.3 Barnperspektivet

Vid en genomgång av alla aktörers syn på barnets bästa, finns en viktig fråga - finns det ett barnperspektiv och i så fall vad kan anses med detta. Till att börja med skall man som vuxen sätta sig på barnets plats och försöka se situationen med barnets ögon. Kan barnet veta vad som är hans eller hennes bästa är? Måste barnet vara mogen för att veta vad som är bäst för henne eller honom? Kan ett barn resonera kring sitt bästa? Om det skulle vara någon undersökning om barnets bästa utifrån barnets perspektiv, skulle förmodligen två linjer urskilja sig - svar från barn som är utsatta och svar från barn från lyckliga, normala familjer. De första skulle troligtvis associera barnets bästa med lugna föräldrar, bra mat, tryggt hem, möjligheter att göra något roligt, trygga familjeförhållanden osv. Den andra gruppen skulle kanske prata om mycket godis, en bra dator, moderna kläder osv.

Vad är barnperspektivet då? Är det vad barnet anser eller är det en samhällelig syn på barn? Man måste urskilja barnets perspektiv och barnperspektivet. Barnperspektivet och barnets perspektiv är inte samma sak. Barnets perspektiv är barnets egen berättelse och tolkning, medan barnperspektivet innebär en analys av barnets perspektiv i förhållande till rådande villkor och omständigheter. Barnperspektivet innebär att vuxna så långt som möjligt sätter sig in i barnets situation för att bättre kunna ta tillvarata barnets intresse och verka för barnets bästa.⁵² Skillnaden mellan dessa begrepp förklaras av att vem som ser perspektivet: barnet självt eller de som företräder barnet. Just detta fastställer problematisering om frågan hur barnperspektivet skall ses. Bland barnforskare finns en diskussion om barnperspektivet skall innehålla barnets perspektiv.⁵³

"Utgångspunkten i barnperspektivet är respekten för barnets fulla människovärde och integritet. Alla människor - stora som små - har lika värde. En annan utgångspunkt är barndomens egenvärde. Barn är inte bihang till föräldrarna eller passiva mottagare av föräldrapåverkan. De är inte miniatyrupplagor av vuxna utan unika individer med egna behov.

⁵¹ Sidans årsredovisning 2006, <http://www.sida.se/sida/jsp/sida.jsp?d=131&a=31500>

⁵² Västra Götalandsregionen webbplats, http://www.vgregion.se/vgrtemplates/Start____63922.aspx

⁵³ Om diskussionen se *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2003 årg 8 nr 1-2 s 12-23 issn 1401-6788

Barndomen ses således inte enbart som en förberedelsebild för vuxenlivet utan som en del av livet med ett värde i sig".⁵⁴ Barn lever i ett barnperspektiv, de är en del av det därför kan de inte ha ett barnperspektiv. Det är vi - vuxna, föräldrar, vårdnadshavare - som måste sätta oss in i barnperspektivet och försöka se situationen med barnets ögon för att kunna förstå barnets situation och ta det rätta beslutet eller vidta nödvändiga åtgärder. Med andra ord skall barnperspektivet inkludera barnets perspektiv för att uppnå barnets bästa.

3.4 Regeringens perspektiv

Det är av en stor betydelse att känna till att det talas om två olika system för att införliva de juridiska åtaganden som följer med konventioner, närmare bestämt *monistiska* och *dualistiska* rättssystem. I de stater som har ett monistiskt system blir tillträdna konventioner automatiskt en del av den nationella rätten. I verkligheten innebär detta att en konvention kan användas av lagstillämpare på samma sätt som den nationella lagstiftningen. En tillträdd konvention ska i de flesta monistiska stater till och med ha företräde framför nationell rätt. Som exempel på de monistiska länderna kan nämnas Frankrike, Belgien och även Norge där barnkonventionen är inkorporerad, dvs. blev som en lag.⁵⁵

Sverige är exempel på dualistisk stat, där särskild lagstiftning krävs för att konventioner ska gälla nationellt. Om det inte har stiftas någon sådan särskild lag gäller en konvention endast som komplement till den nationella lagen. Om en aspekt av konventionen strider mot nationell lag är det således den nationella lagstiftningen som gäller framför konventionens bestämmelser.

I Sverige brukar det talas om två olika metoder för att införliva en konvention med den nationella rätten: *inkorporering* och *transformering*. Inkorporering innebär att det i lag bestäms att konventionstexten som sådan ska gälla som svensk lag. Transformering innebär att den nationella lagen vid behov omarbetas så att den överensstämmer med konventionens krav. När gällande rätt anses överensstämma med konventionen talas det om *normharmoni*.⁵⁶

Det fanns en diskussion om att inkorporera Barnkonventionen i svensk lagstiftning genom att göra konventionen till svensk lag. I ett beslut i riksdagen hösten 1995 avvisades förslaget om inkorporering, men riksdagen uttalade att regeringen borde låta göra en översyn av om svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med Barnkonventionens bestämmelser.⁵⁷ Skälet till att inte inkorporera barnkonventionen, uttalar sig riksdagen är bl.a. att konventionen innehåller många relativt vaga formuleringar och ett inte obetydligt inslag av målsättningsartiklar som siktar till ett gradvist genomförande och är svåra att direkt tolka av domstolar och myndigheter.⁵⁸

---

⁵⁴ SOU 1997:116, s.138

⁵⁵ Fonden för mänskliga rättigheter och Diakonia, med ekonomiskt stöd från Sida, <http://www.humanrights.se/upload/files/2/Fondens%20publikationer/1%20r%C3%A4tt%20riktning.pdf>

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Prop.1997/98:182, s.65

⁵⁸ Riksdagens Protokoll 1998/99:67 Torsdagen den 11 mars

Trots att barnkonventionen inte är inkorporerad i den svenska lagstiftningen och att en del kritik framförts mot detta⁵⁹, är det konstaterat att barnkonventionen i huvudsak återspeglas väl i den svenska lagstiftningen. Det viktigaste lagar som rör ett barn och implementerar barnets bästa är FB, SoL, LVU och UtL

3.4.1. Föräldrabalken

FB är den viktigaste lagen inom nationell barnrätt som omfattar barnets bästa. Genom 2003 års reform infördes i 6 kap. föräldrabalken en portalparagraf om barnets bästa (2 a §). I denna grundläggande bestämmelse sägs att barnets bästa skall vara avgörande i alla frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Bestämmelsen är tänkt som en grundval för lagens mer konkreta regler. Den markerar att barnets bästa alltid skall finnas med som en utgångspunkt för bedömningen och att de mer preciserade bestämmelserna i kapitlet tar sitt avstamp i denna allmänna regel. Genom bestämmelsen knöts regleringen också tydligare till barnkonventionen.⁶⁰ Det står klart att barnets bästa skall vara avgörande vid alla beslut som rör frågor om barnets vårdnad, boende och umgänge. Det är viktigt att förstå att barn som omfattas av FB, dvs. barn som bor med sina föräldrar lever i en familj och det är deras föräldrar som tar hand om barnet och skall respektera barnens intressen och leva utifrån det barnets bästa, därför är det viktigt att föräldrarna också mår bra. Men barnets bästa utifrån föräldrarnas perspektiv innehar en subjektiv bedömning även om det i mesta fall den rätta. Detta bevisas av ett ganska stort antal rättsfall där föräldrarnas bedömning eller förståelse av barnets bästa går att utläsa. Utifrån dessa rättsfall ser man att även om den ene förälder tror att en sak är bättre för barnet än den andra, vid objektiv bedömning av rätten uppkommer det att föräldrarnas bedömning av vad som är bäst för barnet inte alltid överensstämmer med den rätta barnets bästa. Problemet ses i den otydliga definitionen av barnets bästa, därför föreslår regeringen att betydelsen av barnets bästa har kommit till klarare uttryck i lagen.⁶¹ Barnets bästa blev vara avgörande vid alla beslut om vårdnad, boende och umgänge.

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas särskilt avseende vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, och risken för att barnet utsätts för övergrepp, olovligt bortförande eller annars far illa skall beaktas. Dessa omständigheter skall beaktas också vid bedömningen av vad som är bäst för barnet enligt de särskilda bestämmelserna i kapitlet 5 § 1 st, 6 § 2 st, 10 § 1 st, 14 a § 1 och 2 st., 15 a § 1 och 2 st.⁶² Hänsyn skall även tas till barnets vilja. Den uppräknade av barnets grundläggande rättigheter som görs i 6 kap. 1 § skall vara till hjälp. Ett barn har enligt lagen rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran och skall behandlas med aktning för sin person och egenart. Kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling får inte förekomma. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall utifrån en bedömning av de individuella förhållandena. Bedömningen skall bygga på kunskap och beprövad erfarenhet i kombination med att barnet självt får komma till tals. Hänsyn skall tas till allt som rör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling. Så långt det är möjligt bör såväl långsiktiga som kortsiktiga effekter för barnet beaktas.⁶³

---

⁵⁹ t.ex. se inlägg i Aftonbladet från den 4 juli 2003, <http://www.aftonbladet.se/debatt/article148453.ab>, samt argumentering mot och för inkorporering av barnkonventionen i den svenska lagstiftningen SOU 1997:116, s 112-113

⁶⁰ kommentar till FB 6 kap 2a§, <http://zeteo.nj.se/pp/template.htm?view=main>

⁶¹ Prop 2005/2006:99, s.40

⁶² NJA II 1998 s 245

⁶³ ibid.

3.4.2. Socialtjänstlagen

Människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagandet i samhällslivet främjas genom SoL. Med ratificering av barnkonvention blev lagstiftare skyldiga att införliva konventionen även in i SoL. I SoL redan i portalparagrafen 1 kap. 2 § finns det uttryckligt bestämmelse om barnets bästa som skall beaktas vid alla åtgärder som rör barn. Regeln innebär att barnets bästa skall vara utgångspunkten för allt arbete som rör barn. Denna bestämmelse innebär att respekten för barnets bästa ges företrädande roll framför vuxens intressen. Dessutom infördes barnperspektivet in i 3 kap.5 § andra stycket där utredare eller handläggare som skall fatta beslut skall ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. När handläggningen utförs, "får samtalet inte utvecklas i en sådan riktning att barnets sätts i en svår valsituation. Socialtjänsten måste kunna skaffa sig en bild av barnet och dess behov utan att pressa uppgifter ur barnet".⁶⁴

3.4.3. Lagen om vård av unga

I de fall när föräldrarnas och socialtjänstens åtgärder inte ger något resultat måste samhället ha befogenhet att angripa. Sådan möjlighet ges med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). I LVU redan i portalparagrafen 1 § 5 st. står det att vid insatser och åtgärder som rör barn skall vad som är bäst för den unge vara avgörande vid beslut enligt denna lag. Införandet av 5 stycket är en anpassning av lagen till åtagandena enligt barnkonventionen, närmare bestämt artikel 3, som säger att vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet. Formuleringen av artikeln är vid och ger utrymme för att andra intressen kan vara avgörande för vilket beslut som fattas. I den nu gjorda ändringen har valts en snävare formulering, eftersom åtgärder som vidtas och beslut som fattas med stöd av lagen inte kan ha annat syfte än att förbättra för den unge. Inga andra intressen kan således få ta över vad som är bäst för barnet/den unge. Dessutom viktigt utifrån barnets bästa att nämna att det införs ett stycke om barnets inställning som skall kartläggas vid alla beslut⁶⁵, dvs. barnperspektivet införs en stor roll vid utredningar om vård av unga.

3.4.4 Utlänningslagen

Utlänningslagen reglerar frågor om barn som skall få vistas i Sverige. Den 31 mars 2006 trädde en ny utlänningslag i kraft. Den innebar framförallt en ny instans- och processordning i utlänningsärenden, men också vissa, om än begränsade, materiella förändringar. Framförallt utmönstrades den grund för uppehållstillstånd i den gamla lagstiftningen som rymdes under begreppet humanitära skäl. Den nya lagen innebär nu att uppehållstillstånd i vissa situationer som inte omfattas av någon av huvudgrunderna kan beviljas på grunden synnerligen ömmande omständigheter.⁶⁶ Ändringar i lagen var gjorda i syftet att fortare och effektivare uppnå målsättningen med hög rättsäkerhet, kortare väntetider och större acceptans för avslagsbeslut.⁶⁷

---

⁶⁴ Fallberg, Gunnar, *Socialtjänstlagarna*, 2006

⁶⁵ SFS 2007:1312, Lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

⁶⁶ Ny utlänningslag under lupp,

[http://www.redcross.se/rksf/sfobj.nsf/0/11B8900EFD011552C125743B002B2837/\\$file/Ny_utlag.pdf?open](http://www.redcross.se/rksf/sfobj.nsf/0/11B8900EFD011552C125743B002B2837/$file/Ny_utlag.pdf?open)

⁶⁷ Ny utlänningslag - steg i rätt riktning, HD från 2006-03-31

I varje enskilt fall som rör ett barn utreder Migrationsverket och Utlänningsnämnden barnets egna skäl för uppehållstillstånd samt gör en bedömning av barnets bästa i enlighet med utlänningslagens portalparagraf 10 i 1 kap. Barnets bästa ska alltid beaktas men är inte ensamt avgörande vid bedömningen av en ansökan om uppehållstillstånd av humanitära skäl. Bedömningen av barnets bästa måste i dessa fall vägas mot andra omständigheter, till exempel behovet av en reglerad invandring till Sverige. Statsrådet Jan O Karlsson understryker att en avvägning av barnets bästa mot ett sådant samhällsintresse bara kan göras när man konstaterat att barnet inte har asylskäl, det vill säga i fall där det är fråga om humanitära skäl.

Portalparagrafen om barnets bästa i utlänningslagen betyder att barnets bästa ska vägas in i alla led av asylprocessen, i mottagandet av asylsökande barn, i utredningarna, i bedömningar av humanitära skäl och vid en eventuell avvisning. Migrationsverket har kontinuerligt stärkt sina utbildningsinsatser när det gäller att utreda barns skäl för uppehållstillstånd. All personal har fått en grundläggande utbildning om FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Ytterligare utbildningar är under planering.⁶⁸

Barnets bästa nämnas i 1 kap. 10§ en ny UtL (paragrafen motsvarar 1 kap. 1 § andra stycket sista meningen tidigare UtL). Orsaken till införandet av en ny UtL var präglad med ständiga ändringar som präglade det gamla UtL och lagen var att anse som svårtillgänglig.⁶⁹ Även ny UtL är och kommer ständigt att utredas, justeras och harmoniseras med EU-lagstiftningen. Viktigt även i ny UtL är att barnets rätt att bli hörd och ett av målet för handläggare vid ärenden rörande barn är att kunna höra barnet och samtala med honom. Samt att handläggningstiden skulle förkortas avsevärt (från genomsnitt 194 dagar år 2004 till 3 månader).⁷⁰

För att barnkonventionen ska kunna verka i samhället har i Sverige inrättades den 1 juli 1993 en myndighet, Barnombudsmannen, BO. Barnombudsmannens huvuduppgift är att företräda barns och ungas rättigheter och intressen med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Myndigheten ska utbilda och informera om barnkonventionen, men också bevaka hur konventionen efterlevs i samhället genom att andra myndigheten, kommuner och landsting skyldighet att lämna uppgifter om de åtgärder de vidtagit för att genomföra barns rättigheter enligt barnkonventionen till BO. Barnombudsmannen lämnar till exempel förslag till regeringen på ändringar i svensk lagstiftning och arbetar för att statliga myndigheter, kommuner och landsting ska använda barnkonventionen som en utgångspunkt i sitt arbete.⁷¹

---

⁶⁸ Svar på fråga 2002/03:242 om barnets bästa i utlänningslagen. Statsrådet Jan O Karlsson, http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=71&dok_id=GQ12242

⁶⁹ Prop. 2004/05:170, s.104

⁷⁰ Ibid., 146

⁷¹ Barnombudsmannens hemsida, www.bo.se

3.5 Domstolarnas perspektiv

Som tidigare berörts aktualiseras barnets bästa när barnet inte mår bra eller om föräldrarna inte kan komma överens om barnets situation, dvs. barnets bästa aktualiseras när ett problem, rörande barnet uppstår. Vilka är de vanligaste problemen? Vid en genomgång av rättsfall, litteratur och media framgår det att i Sverige sådana problem uppstår vid tvistefrågor mellan vårdnadshavare om vårdnad, boende, umgänge, vid frågor om ekonomiskt bistånd, när båda eller den enda förälder inte kan ta hand om barnet, vid asylprövning, vid frågor om namn/efternamn, vid adoptivfrågor, när barn utsätts för brott eller övergrepp, vid utlänningsfrågor. Uppsatsens storlek låter inte ta upp alla möjliga rättsfall, men rättsfall med viktiga tvistefrågor genomgås för att kunna visa hur domstolarna resonerar kring barnets bästa, eftersom det är domstolarna som skall inge objektivitet i tvistefrågor.

Barnets bästa i vårdnadsfrågor.

I NJA 1999 s. 451 har både TR:n och HovR:n inte tagit ställning till barnets bästa utav bedömt situationen från föräldrarnas perspektiv. När HD tar upp barnets behov att ha goda kontakter med båda föräldrarna som är ett av kriterium för barnets bästa, blir utgången gemensam vårdnad. Särskilda skäl finns inte i fallet som skulle tala mot gemensam vårdnad, även om den ene föräldern motsätter sig detta. Syftet med den gemensamma vårdnaden är enligt förarbetena framför allt att främja goda förhållanden mellan barnet och båda föräldrarna. Den gemensamma vårdnaden markerar också den betydelse som från allmän synpunkt bör tillmätas ett gemensamt föräldraansvar.

Barnets bästa i frågor om umgänge.

I RH 1997:59 hade en umgändeförälder sedan drygt tre månader underlåtit att utnyttja sin umgänesrätt fastställd av TR:n. HovR:n bedömde att det inte var förenligt med barnets bästa att utsätta barnet för den anpassning och de besvikelser som det inställda umgänget innebär när umgänesförälder inte kom för att träffa barnet. Umgänesrätt bygger primärt på att det som skall tillgodoses är barnets behov av att faktiskt få umgås med den som inte har vårdnaden - det är det som är bästa för barnet. När umgänesföräldern inte kommer att träffa barnet som är förberett till umgänge, finner HovR:n att detta är störande för barnet. Om ett sådant händelseförlopp upprepas gång efter gång är enligt hovrättens mening den beslutade umgänesrätten inte förenlig med barnets bästa. Därför upphävde HovR:n umgänesrätten.

Barnets bästa vid migrationsdomstolarna.

Intressant att nämna en undersökning "Barnets bästa i migrationsdomstolarna" där i 24 rättsfall från migrationsdomstolarna i Malmö, Göteborg och Stockholm undersöks hur barnets bästa skall beaktas i rättstillämpningen. Vid bedömningar av att en avvisning *inte strider mot* barnets bästa, måste även innefatta en åsikt om *vad barnets bästa är*. *Barnets bästa* blir annars endast ett tomt begrepp, som används godtyckligt utan hänvisning till det enskilda barnets situation och förhållanden. Inte i ett enda av de undersökta fallen har domstolarna sagt vad de faktiskt anser vara barnets bästa i det enskilda ärendet.⁷²

Undersökningen har visat att domstolarna i ett flertal rättsfall och i förhållande till samtliga delar av barnets bästa har varit otydliga med *hur* ett eventuellt beaktande har skett. Det är genomgående att domstolarna endast gör gällande att *barnets hälsa och utveckling har beaktats*. Det återkommer även i domarna att barnets *individuella* skäl har förbigåtts och att barnet istället ses som ett *bihang* till föräldrarna. Då det inte framkommer *hur* det enskilda

---

⁷² Karin Ander, *Barnets bästa i migrationsdomstolarna*, Malmö Högskola, 2007, s. 24

4. Barnets bästa i Ryssland

4.1. Barnets rättigheter i Ryssland

Ryssland har ratificerat FN:s barnkonvention den 15 sept. 1990, men konventionen tillämpas inte fullt ut på grund av bristande resurser.

Enligt den ryska ombudsmannen för mänskliga rättigheter förekommer det systematiska kränkningar av barns rättigheter i Ryssland. Organisationen The Child's Right uppskattar att 2 000 av Rysslands 29 miljoner barn och ungdomar upp till 17 år dödas av sina föräldrar och andra släktingar varje år. Officiell statistik visar att omkring 50 000 barn varje år rymmer hemifrån. Ytterligare 20 000 rymmer från statliga barnhem och andra institutioner. Organisationen *Läkare utan gränser* uppskattar antalet gatubarn till cirka 2 000 enbart i Moskva. Stadens eget departement för socialt befolkningsskydd säger sig känna till över 4 000 fall. Narkotikamissbruk och brottslighet är utbredd bland dessa barn. Barnen omhändertas regelbundet av polisen, som skickar dem till sjukhus för undersökning, därefter till barnhem eller andra institutioner. Människorätts-organisationer har anklagat myndigheterna för att inte ta sig an det verkliga problemet – våld i hemmet och bristen på tillsyn.

Handeln med barn är ett stort problem. En försiktig uppskattning är att det finns omkring 17 000 barn i den ryska sexindustrin. Ryssland förblir, trots vissa ansträngningar från myndigheternas sida, en stor leverantör av barn-pornografiskt material.

Det finns officiella uppgifter om att omkring 3,4 miljoner minderåriga barn arbetar i Ryssland. Kränkningar av barns rättigheter, skador och ibland dödsfall förekommer till följd av dåliga arbetsförhållanden. De federala myndigheterna verkar ta problemet på allvar.

Inga värnpliktiga är under 18 år och den allmänna politiken är att inte skicka några värnpliktiga till konfliktområden.

Det förekommer att barn under 18 år fängslas. Enligt officiell statistik förblir antalet fängslade minderåriga omkring 11 000. I oktober 2007, skapades en ny kommitté för ungdomsfrågor. Det återstår att se vad denna kan göra för att förbättra situationen för barn och ungdomar i Ryssland.⁷⁶

Ett annat problem är att situationen på landets barnhem i allmänhet är besvärlig, på många håll till och med svår. Många hem- och familjelösa barn hamnar i kriminalitet och tvingas in i missbruk och prostitution. Ungdomsbrottsligheten har ökat på senare år. Enligt en siffra, är ca 800 000 barn⁷⁷ föräldralösa i Ryssland, vilket är fler än efter andra världskriget. 250 000 av dessa bor på institution. 90 procent av dessa barn har föräldrar och är därmed s.k. socialt föräldralösa. Totalt blir det 130 000 nya föräldralösa barn i Ryssland varje år, varav hälften är

---

⁷⁶ Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, Mänskliga rättigheter i Ryska federationen 2007, http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080313/b17238ab435b45d7b6619fd8953b6120/Ryssland.pdf

⁷⁷ siffror skiljer sig i olika källor (alltifrån 500 000 till 900 000) för att ingen vet exakt hur många barn är egentligen föräldralösa

barn till föräldrar som förlorat föräldrarätten. Ofta är förhållanden inom barnhem är mycket oroväckande.

En undersökning gjord av ryska Riksåklagarmyndigheten visar att barnhem använder 0,6 pence (ca 80 öre) per barn och dag till barnens behov. Undersökningen avslöjar en katastrofal situation på tusentals barnhem runt om i Ryssland vilka är nära att kollapsa. Många barn går barfota eller utan adekvata kläder. På institutioner för mentalt handikappade barn förekommer fall där de inlagda var misshandlades och tvingades att jobba istället för städpersonalen.⁷⁸

Vården av barnen styrs av hälsovårdsnämnden och det anses som en sanitär olägenhet om barnen skulle laga mat, tvätta eller städa. De flesta barnen lämnar barnhemmen efter nioårig skola vid 15 års ålder, utan att ha fått någon träning i daglig livsföring. De som går två år till i skolan kan få stanna på barnhemmen under den tiden. Många av barnen har olika svårigheter, är försenade i sin utveckling och klarar inte av studierna. En del av barnen återvänder till sina familjer. Eftersom ingen i regel har arbetat med familjen under tiden barnen vistats på barnhem har kontakten oftast inte upprätthållits. Det blir därför ofta förenat med problem för barnet att återvända till sin familj.

Under senare år har det framkommit oroväckande uppgifter om en kraftigt växande produktion av barnpornografiskt material i Ryssland. De många hem- och familjelösa barnen är en utsatt grupp för sexuell exploatering.

Positivt är att frågor som rör de föräldralösa barnen numera har hamnat på den politiska dagordningen. Som ett led i att försöka minska antalet barn på institution har President Putin genomfört en rad förändringar inför år 2007. Dessa innefattar bl.a.:

Högre barnbidrag för barn under ett och ett halvt år.

40 procent av tidigare lön för mödrar som väljer att stanna hemma med sina barn under 18 månader.

Ersättning för utgifter som föräldrar betalar för dagisplats.

Maternity capital” på ca 250 000 rubel (85 000 SEK) för familjer som väljer att föda fler än ett barn.⁷⁹

4.2 Jämförelse av begreppet ”barnets bästa” i Ryssland och Sverige

Om man läser barnkonventionen översatt till ryska, ser man att barnets bästa är översatt till barnets intresse. Vid försök att översätta artikel 3 från ryska till svenska, då får man ”den viktigaste uppmärksamhet skall ges till bästa säkerheten av barnets intressen”.⁸⁰ Istället för barnets bästa pratas här om barnets intressen.

I den ryska föräldrabalken (The Family Code of the Russian Federation), uttrycks barnets intressen i Article 65. Exercizing the Parental Rights

⁷⁸ *The guardian*, från den 13 januari 2006, <http://www.guardian.co.uk/world/2006/jan/13/russia.tomparfitt>

⁷⁹ Myndigheten för internationella adoptionsfrågor,

http://www.mia.eu/publikationer/MIAblad/MIAinfo2_2007/ryssland.htm

⁸⁰ egen översättning

1. The exercising of the parental rights shall not be in contradiction with the children's interests. Providing for the children's interests shall be an object of their parents' principal care.

In exercising the parental rights, the parents shall not have the right to inflict a damage on the children's physical and mental health, and on their moral development. The methods of the children's upbringing shall exclude contempt, cruelty and rudeness in their treatment, humiliation of their human dignity, the abuse or the exploitation of the children.

The parents, exercising parental rights to the detriment of the rights and the interests of the children, shall be made answerable in the law-established order.

2. All the issues, involved in the children's upbringing and education, shall be resolved by the parents by mutual consent, proceeding from the children's interests and taking into account the children's opinion. The parents (or one of them) shall have the right, if there exist differences between them, to turn for resolving these differences to the guardianship and trusteeship body, or to the court.

3. The place of the children's residence, in case the parents live apart, shall be established by an agreement between the parents.

In the absence of an agreement, the dispute between the parents shall be resolved in court, proceeding from the children's interests and taking into account the children's opinion. In doing this, the court shall take into account the child's affection for each of his parents and for his brothers and sisters, the child's age, the moral and other personal features of the parents, the relations, existing between each of the parents and the child, and the possibility to create optimal conditions for the child's upbringing and development (the parents' kind of activity and work regime, their material situation and family status, etc.).

Artikeln kan översättas som att föräldrarnas rättigheter inte kan stå mot barnets intressen. Att ta till vara sitt barns intressen skall vara ett mål vid utövandet av föräldraskapet. Vid föräldrarättens utövande skall ingen förälder ha rätt att skada ett barns fysiska och psykiska hälsa eller dess moraliska utveckling. Vid uppfostran av barn skall all hänsynslöshet, brutal, omild behandling som förödmjukar människovärdet, förolämpningar och exploatering av barn uteslutas.⁸¹ Vid analys av en engelsk (originell) version står det tydligt att barnets bästa är "best interests of the child".⁸² Varför blev i den svenska lagstiftningen barnets bästa som barnets bästa och inte som barnets intressen kan återlämnas till filologisk analys, men nämnas kan att den svenska versionen av begreppet fungerar mycket bättre i Sverige än till exempel i Ryssland.

---

⁸¹ Rysk

föräldraskapet http://www.divorceinrussia.com/objectdata/WebPageImpl/3946/THE_FAMILY_CODE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION.doc (engelsk version)

⁸² Implementation handbook for the convention on the rights of the child, 2007

5. Analys/Diskussion

Som framgår av arbetet finns det ingen tydlig definition av begreppet "barnets bästa". Frågan om vad som är barnets bästa kan inte besvaras entydigt utan berör en rad olika faktorer dvs. barnets ursprung, landet barnet kommer ifrån, omgivningen och kulturen barnets växer upp i, barnets kön (i vissa kulturer), religiösa förhållanden, tid, geografiska faktorer, barnets sociala förhållanden och dyl. Barnets bästa är ett öppet koncept⁸³ och förutsätter att beslutfattare skall kartlägga och analysera barnets situation och konsekvenserna av olika förslag som kan ge barnet det största möjliga bästa. Vid dessa bedömningar bör man alltid se på situationen såväl ur beslutfattarens perspektiv som ett barns. Barnens åsikter och önsknings, deras förståelse för situationen och deras egna förslag skall respekteras i största möjliga mån vid beslutfattande. Det viktigaste dokumentet om barnets rättigheter är barnkonventionen och alla länder som anslutit sig till konventionen skall sätta barnets bästa i främsta rummet. Men samtidigt påvisar statistik, fakta och mediamaterial att många barn i en del andra länder i synnerlighet i Ryssland far illa trots konventionen. Var ligger problemet? Kan problemet ligga i att en tydlig definition saknas och därmed uppfattas begreppet barnets bästa olika av olika aktörer (lagstiftare, lagstillämpare och andra) eller ligger problemet i att ratificering inte förutsätter bundenhet av de länder som anslutit sig till barnkonventionen? Kanske ligger problemet i att efterkontrollen av efterlevnaden av konventionen saknas? Den efterkontroll som finns är otillräcklig eftersom de rapporter som skickas av varje land till FN:s kommitté författas av länderna själva och är därför kanske inte tillförlitliga.

Det finns ett stort antal internationella organisationer som har tillräckligt med resurser för att satsa dem till barnets skydd. Men är det tillräckligt med bara resurser? Kan resurser tillgodose barnets bästa? Givetvis inte. I den här frågan ligger ansvaret på oss föräldrar som är de viktigaste aktörerna som kan tillgodose våra barns behov och rättigheter. I tvistefrågor ligger ansvaret på domstolarna. Det är just domstolarna som är bärare av en rad olika principer - objektivitetsprincipen, likställighetsprincipen o s v och kan ge den rätta bedömningen av vad som är bäst för barnet. Men även domstolarna som i sitt bedömningsunderlag använder lagar, förarbetena, doktrinen, undersökningar måste ha en tydlig avgränsning/definition av begreppet. Avsaknad av en definition ger upphov till de olika uppfattningarna och bedömningarna av problemen. Å andra sidan kan det inte finnas någon tydlig definition för barn lever i olika länder, olika kulturer, växer upp med olika traditioner och har olika religiösa bakgrunder. Därför måste begreppet ses som ett öppet koncept och ha ett individuellt perspektiv, dvs. ett perspektiv där alla omständigheter kring barnet, även barnets egna åsikter inräknas. Och inte bara domare måste ha ansvaret i efterlevandet av barnets bästa utan också alla personer som handlägger ärenden som rör barnets bästa. Dessa personer måste vara speciellt utbildade för att kunna utreda barnets frågor så objektivt som möjligt. Men det största ansvaret ligger på oss föräldrar, ty om alla föräldrar kan tillgodose sina barns alla behov och ta hänsyn till barnens bästa då försvinner problemet. För det är endast vi som föräldrar kan avväga våra intressen mot barnens och avstå från våra intressen för barnens skull; samhället måste överväga barnets intressen mot samhällets resurser.

Vid analys av en engelsk version står det tydligt att barnets bästa är "best interests of the child".⁸⁴ Varför blev i den svenska lagstiftningen barnets bästa som barnets bästa och inte som barnets intressen kan överlämnas till en filologisk analys, men nämnas kan att den svenska

---

⁸³ Schiratzki, 2005

⁸⁴ Implementation handbook for the convention on the rights of the child, 2007

versionen av begreppet fungerar mycket bättre än till exempel den ryska. Begreppet barnets bästa verkar vara mer omfattande och mer flexibel än begreppet barnets intressen, ty barnets intressen uppfattas ofta liktydigt med föräldrarnas. Kanske så småningom blir det förändringar på internationell nivå också och då kommer best interest of the child ändras till child's best.

Källförteckning

Relevanta lagar och kommentarer till dem.

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 1946:49 Förslag till föräldrabalk
SOU 1978:10 Om förbud mot aga
SOU 1979:63 Om föräldraansvar m.m.
SOU 1995:79 Vårdnad - boende - umgänge
SOU 1997:116 Barnets bästa i främsta rummet
SOU 1988:40 Föräldrar som förmyndare
SOU 2000:77 Samhällets ansvar för utsatta barn och unga
SOU 2005:43 Barnets bästa, föräldrars ansvar

Propositioner

1924:150 Lag om samhällets barnavård
1949:93 Förslag till föräldrabalken
1978/79:12 Om underhåll till barn och frånskilda, m.m.
1979/80:1 Om sociallagstiftning
1981/82:168 Om vårdnad och umgänge
1990/91:8 Vårdnad och umgänge
1993/94:57 Vårdnadshavares skadeståndsansvar
1993/94:251 Om förändringar i föräldrabalken
1994/95:224 Barns rätt att komma till tals
1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen
1997/98:7 Vårdnad, boende och umgänge
1997/98:182 Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige
2004/05:170 Ny instans- och processordning i utlänningsfrågor
2005/06:99 Nya vårdnadsregler

Utskottsbetänkanden

1LU:1949:34
LU 1982/83:17
LU 1990/91:13
1997/98:LU12

Litteraturförteckning

1. Ewerlöf Göran, Sverne Tom, *Barnets bästa: om föräldrars och samhällets ansvar*, Norstedts juridik, 2004
2. Fallber Gunnar, *Socialtjänstlagarna*, Liber, 2006
2. Saldeen Åke, *Barn- och föräldrarätt*, 5-e uppl, Justus förlag, 2005
3. Schiratzki Johanna, *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige - en rättsvetenskaplig undersökning*, Justus Förlag, 2005
4. Sciratzki Johanna, *Barnrättens grunder*, Studentlitteratur, 3-e uppl, 2006

Avhandlingar:

Barnets bästa i migrationsdomstolarna, En undersökning av domar som behandlar barnfamiljer och uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter, Malmö högskola, utfört av Karin Ander, 2007

Svensk rättspraxis

NJA II 1998 s.245

NJA 1999 s.451
NJA 2007 s.427
RH 1997:59
RÅ 2005 ref.66

Artiklar:

Mammor i Sverige har det bäst i världen, Metro, International – Sverige, från 2008-05-06 11:28

Pedagogisk Forskning i Sverige 2003 årg 8 nr 1–2 s 12–23 issn 1401-6788

The Guardian, från den 13 januari 2006,
<http://www.guardian.co.uk/world/2006/jan/13/russia.tomparfitt>

Elektronisk material från följande sajter:

Aftonbladet från den 4 juli 2003, <http://www.aftonbladet.se>

Förslag till forskning i stads- och kommunhistoria
<http://www.karlstad.se/ku/arkiv/F%C3%B6rslag%20till%20forskning%20i%20stads%20och%20kommunhistoria.pdf>

Implementation handbook for the convention on the rights of the child, 2007

Konventionen om barnets rättigheter <http://www.bo.se/>

Myndigheten för internationella adoptionsfrågor,
http://www.mia.eu/publikationer/MIAblad/MIAinfo2_2007/ryssland.htm

Regeringens hemsida, www.regeringen.se

Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, Mänskliga rättigheter i Ryska federationen 2007,
http://www.manskligarattigheter.gov.se/dynamaster/file_archive/080313/b17238ab435b45d7b6619fd8953b6120/Ryssland.pdf

Riksdagens hemsida, www.riksdagen.se

Rädda barnen www.rb.se

Röda korset, www.redcross.se

Sida www.sida.se

Socialstyrelsens hemsida (<http://www.sos.se/fulltext/111/2003-111-1/Kap8.htm>)

The family code of the Russian Federation,
http://www.divorceinrussia.com/objectdata/WebPageImpl/3946/THE_FAMILY_CODE_OF_THE_RUSSIAN_FEDERATION.doc

The State of the world's children, 2006

UNICEF, <http://www.unicef.se/barnkonventionen/kort-historik-over-barnkonventionen>

Uppföljning av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige

Västra Götalandsregionen webbplats, <http://www.vgregion.se/>